

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто стан та особливості державного регулювання лізингу в національному господарстві, а також проблеми оцінки ефективності механізму державного регулювання лізингу. Досліджено критерії ефективності державного регулювання лізингових відносин, що комплексно підходять до аналізу регулятивного впливу держави на лізинг як інструмент державного регулювання та структурної перебудови економіки, елемента інституційної інфраструктури ринку. Запропоновано застосовувати означені критерії для удосконалення механізму державного регулювання лізингу.

In the article is considered consisting and features of government control of leasing of national economy, and also problems of estimation of efficiency of mechanism of government control of leasing. Are offered The criteria of efficiency of government control of leasings relations which complex go near the analysis of regulativnogo influence of the state on leasing. It is suggested to apply the noted criteria for the improvement of mechanism of government control of leasing.

Ключові слова: лізинг, державне регулювання, механізм державного регулювання лізингу, оцінка, ефективність, критерії.

Key words: leasing, government control, mechanism of government control of leasing, estimation, efficiency, criteria.

ВСТУП

Необхідність структурної перебудови національного господарства, пошук внутрішніх джерел суспільного відтворення, оновлення основного капіталу та підтримки конкурентоздатності перспективних галузей актуалізують питання розвитку лізингової діяльності. Незважаючи на сформовані основні передумови, рівень його використання в національному господарстві залишається на досить низькому рівні, в той час як у світі лізинг стрімко розвивається. Дослідження світової практики доводять, що від 20% до 40% інвестицій в основний капітал у країнах з розвинутою економікою здійснюються через лізинг.

Низьку активність лізингової діяльності за наявності об'єктивних умов її здійснення в Україні, на наш погляд, зумовлено, насамперед, неефективністю сформованого механізму регулювання даного процесу, а також відсутністю критеріїв оцінки такого регулюючого впливу.

Питанням дослідження сутності лізингової діяльності, її функцій у процесі суспільного відтворення, а також проблемам державного регулювання лізингу присвячені праці І. Драгана, А. Мельника, В. Бакуменка, М. Брагинського, Н. Внукової, В. Хобти, О. Ольховікова, М. Лещенка, В. Горемікіна, В. Кузьміна, О. Чекмарьової, Т. Загороднього, І. Лукінова та ін. У роботах В. Александрової, Н. Внукової, В. Геєця, А. Пересади, М. Якубовського, В. Іванишина досліджувалися окремі теоретичні та практичні напрямки впливу державного регулювання на розвиток лізингових відносин, обґрунтовувалися методи державного регулювання лізингу.

У той же час слід зауважити, що в Україні питання побудови та дії механізму регулювання лізинговою діяльністю все ще досліджено недостатньо. Окремими авторами вивчали складові елементи механізму регулювання: законодавче регулювання лізингу, окремі методи обґрунтування лізингових розрахунків, механізм використання основних схем лізингу, оцінка ризику в лізинговій діяльності та деякі інші. Проте наявні розробки не тільки

не дозволяють визначити напрями удосконалення, але навіть не дають чіткого цілісного уявлення про сформований до цього часу в Україні механізм державного регулювання лізингу, оціночні критерії, що можуть сприяти його удосконаленню, а також активізації застосування прогресивних форм лізингової діяльності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — визначити специфіку та стан механізму державного регулювання лізингової діяльності в національному господарстві, а також на цій основі визначити критерії його ефективності та шляхи удосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз досліджень [1–5], присвячених проблемам державного регулювання лізингу в Україні, свідчить, що на сьогоднішній день відсутнє як його комплексне теоретичне бачення, так і практичне застосування, що призводить до руйнівних наслідків у структурі національного господарства (насамперед, з точки зору оновлення основного капіталу, інвестиційної та інноваційної політики).

Проаналізуємо деякі статистичні показники, що відображають реальний стан лізингової діяльності в Україні, а також участь держави у розбудові означеного виду діяльності як одного з основних інструментів модернізації національного господарства.

Так, упродовж останнього десятиріччя показник ступеня зносу основних засобів підприємств в Україні в цілому та у розрізі окремих видів економічної діяльності постійно зростає і досяг понад 50%. При цьому у таких видах діяльності, як рибне господарство, обробна промисловість, виробництво та розподіл електроенергії, газу та води, будівництво, водний транспорт, освіта, зношеність основних засобів складає майже 60% (рис. 1). За експертними оцінками зношеність активних елементів основних засобів у структурі національного господарства,

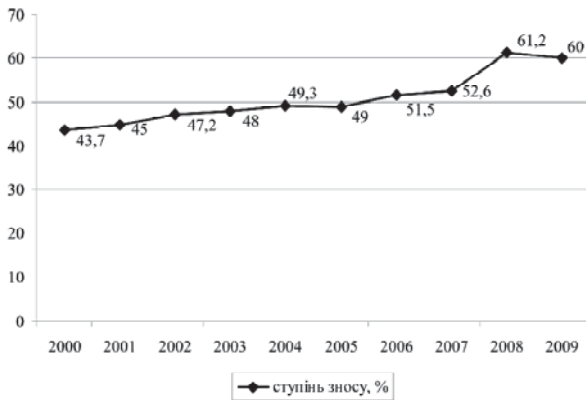

Рис. 1. Ступінь зносу основних засобів в Україні, 2000—2009 рр., % (джерело [6])

тобто машин, обладнання та транспортних засобів, досягає 80—90 %. На початок 2010 р. ступінь зносу основних фондів, за офіційними даними становив, 49,3 % [6].

Основним джерелом оновлення основного капіталу залишаються власні кошти підприємств через поточний та капітальний ремонт. Це, по суті, ускладнює можливість модернізації, оскільки за останні кілька років фінансовий результат вітчизняних підприємств є негативним і становить близько 31,6 млрд грн. [7].

Як зазначається у Національній доповіді "Новий курс: реформи в Україні 2010—2015", таке зневажливе ставлення до здійснення технологічної модернізації "посилило процеси деіндустріалізації економіки країни... Знизилася частка промисловості у створенні ВДВ (1990 р. — 36%, 2007р. — 32,2%) і в загальному випуску продукції та по слуг (1990 р. — 50,7 %, 2007 р. — 46,1 %), майже без змін лишається частка промисловості в основних засобах (1990 р. — 32,4 %, 2007 р. — 32,8 %)" [7].

При цьому відбувається також процес певної примітивізації структури промисловості, зниження показників її конкурентоздатності, інноваційної активності. Крім того, держава не стимулює зростання попиту галузей національного господарства на послуги лізингових компаній (табл. 1).

Як видно з табл. 1, галузі, що на сьогоднішній день найбільше потребують оновлення основного капіталу, не мають реальної можливості його модернізації. І навіть ті галузі, де держава стимулює розвиток за рахунок лізингу, все ще не мають реальних стимулів для його активного застосування.

Непродуманою залишається й державна інвестиційна політика, де не останнє місце посідають інвестиції в оновлення основного капіталу пріоритетних галузей (наприклад, через державні лізингові компанії). Частка ВВП, що перерозподіляється через Зведений бюджет країни, зросла від 26,7 % ВВП у 1999р. до 33,7 % ВВП у 2009р., тобто на 7,0 % ВВП. При цьому, як відзначається у доповіді, політика у сфері бюджетних видатків була сконцентрована переважно на соціальній складовій (бюджетні видатки із соціального захисту та соціального забезпечення зросли на 5,4 % ВВП — від 3,2 % до 8,6% ВВП). При цьому, на думку фахівців, істотне збільшення соціальних виплат відбувалось, насамперед, за рахунок різкого зменшення бюджетних інвестицій в основний капітал (у 2009 р. — на 49,8 %). Бюджетні видатки із соціального захисту та соціального забезпечення останні-

ми роками майже втричі перевищували інвестиції в основний капітал. Це призвело до того, що рівень бюджетних інвестицій є одним з найнижчих серед країн колишнього соціалістичного табору [7].

Теж саме стосується і розбудови складових фінансової інфраструктури, яка могла б забезпечити розширення внутрішніх джерел інвестування в основний капітал. Саме тому прискорений розвиток фінансового сектора за останні п'ять років супроводжувався неадекватним розвитком та структурою промислового потенціалу національного господарства.

Не маючи дійсних гарантій подальшого стабільного розвитку, лізингові компанії намагаються мінімізувати ризики за рахунок власного стратегічного зростання. За офіційними даними, на кінець 2005 р., 90% лізингових договорів укладали на термін від двох до п'яти років, 3% — терміном меншим за два роки та 7% на термін від понад п'яти до десяти років. Вже за два роки суттєво збільшилася частка угод, що укладалися терміном від понад п'яти до десяти років (до 53%), скоротилася до 39% питома вага угод, термін дії яких від більше двох до п'яти років, частка договорів терміном більшим за десять років вже становила 5%, а договори, термін дії яких менше двох років, — 3%. На сьогоднішній день частка договорів, що укладено терміном менше двох років, становить 4,92 %, від двох до п'яти — 43,99 %, від п'яти до десяти — 46,94, а більше 10 — 4,15 % [9].

Окрім означених проблем існує низка невирішених питань у структурі самого механізму державного регулювання лізингу, який хоч і є інституційно оформленим, проте реально не діє з точки зору отримання необхідного результату. Серед основних слід виділити: відсутність чіткої координації та розподілу повноважень між регуляторами; неналежний рівень ринкового саморегулювання; відсутність реальної оцінки необхідної ресурсної та нормативної бази для здійснення регулюючого впливу; відсутність розуміння та адекватного застосування форм, методів та засобів регулювання лізингу, їх підміна одним тощо.

Слід відмітити, що означені проблеми обмежують механізм державного регулювання лізингу, який має забезпечувати покращення інвестиційного середовища, захист інтересів споживачів лізингових продуктів, справедливе ціноутворення, усунення системних ризиків, функціонування ринку лізингових послуг як механізму економічного розвитку та зростання, здійснення раціональної структурної перебудови економіки [10].

Повноцінна реалізація зазначеної мети передбачає виконання даним механізмом комплексу функцій, які становлять сутність його функціонального призначення, проте не виконуються, зокрема інституційної, що полягає у забезпеченні розвитку конкурентного середовища на ринку лізингу, рівноправності учасників ринку, вільного входження та вихід з нього (визначальна роль у цьому належить процесу розробки та прийняття законодавчих та нормативних актів); регулюючої, що передбачає здійснення регулювання процесу організації ринку фінансових послуг, регулювання діяльності його сегментів; захисної, яка забезпечує захист від внутрішніх та зовнішніх загроз як ринку лізингу в цілому, так і захист прав споживачів лізингових послуг зокрема; контрольної, спрямованої на виявлення порушень чинного законодавства та застосування заходів впливу до порушників; координаційної, що сприяє налагодженню взаємодії між регулюючими органами державної влади; інтеграційної — функції сприяння розвитку міжнародного лізингу [11].

Все це висуває на перший план проблему формування критеріїв оцінки ефективності механізму державного регулювання лізингу як основи для його подальшого удосконалення.

Слід зауважити, що в науковій літературі та практиці господарювання відсутній єдиний підхід до

Таблиця 1. Питома вага галузі у загальному обсязі лізингових угод у 2007—2010 рр., %

Галузь	Рік	2007	2008	2009	I півріччя 2010
Транспорт		64,1	51,3	59,1	61,0
Сільське госп-ство		7,5	9,5	11,6	12,1
Будівництво		7,9	15,2	10,9	9,4
Промисловість		5,6	5,7	5,6	4,6
Сфера послуг		6,1	8,2	6,0	4,5
Інші		8,8	10,1	6,8	8,4

Джерело: побудовано на основі [8].

визначення кількості та структури таких критеріїв оцінки.

Так, на думку О. Іваницької, ефективний вплив держави та її інститутів на фінансові ринки загалом та лізинговий зокрема має на меті стабілізацію роботи всіх учасників фінансових ринків, оптимізацію інвестиційної активності, наявність контрольованих зовнішніх потоків капіталів, досягнення високих макроекономічних показників. А ступінь негативного або ж непродуктивного державного впливу на фінансову систему можна оцінити за рівнем асиметрії, деформацій, які виникають як з окремими її елементами, так і в окремі моменти її функціонування, що виявляється в нестабільності і фінансових кризах [11, с. 51].

Борисюк розглядає ефективність державного регулювання лізингу з точки зору основних вихідних факторів, які слугують критеріями ефективності. На його думку, ефективність діяльності лізингових компаній залежить від багатьох чинників, серед яких можна виокремити дві групи: об'єктивні, які виникають на макрорівні (в першу чергу, залежать від впливу та участі держави), та суб'єктивні, які формуються безпосередньо на рівні суб'єктів лізингової діяльності і які залежать від ступеня їх професіоналізму. Аналіз та оцінка означених факторів, активний вплив на них можуть слугувати критеріями ефективності державного регулювання лізингу.

Значне коло науковців дотримуються думки про те, що основним критерієм оцінки державного регулювання лізингу виступає досягнення поставленої у процесі такого впливу мети. Метою державної політики в сфері лізингової діяльності є нарощування інвестиційних ресурсів та оптимізація їх вкладень, а в кінцевому підсумку — структурна перебудова і модернізація виробництва.

Отже, ефективність механізму державного регулювання лізингових відносин слід розглядати як результат, отриманий внаслідок розробки та реалізації заходів з упорядкування, контролю та попередження порушень у сфері лізингової діяльності, а також внаслідок створення умов для розвитку ринку лізингових послуг і створення умов для виконання його макроекономічних функцій, з одного боку. А з іншого боку, як результат, отриманий внаслідок підвищення обсягів інвестування в основний капітал підприємств господарського комплексу країни, пов'язаний зі збільшенням частки інвестицій, реалізованих через лізинг.

На нашу думку, з метою виділення критеріїв ефективності механізму державного регулювання лізингу доцільно враховувати як надбання та обмеження самої теорії державного регулювання, так і суть конкретного об'єкта регулюючого впливу (в нашому випадку — лізингу), його сутності, функціональної спрямованості, а також участі у процесах відтворення тощо.

Зокрема, оцінювання ефективності державного регулювання стикається з об'єктивними перешкодами, які притаманні йому незалежно від об'єкта регулювання. Наприклад, результати такого оцінювання не можна прив'язати до суто економічних показників, оскільки державне регулювання стосується також соціальних та політичних аспектів. Взаємодія цих факторів відбувається в комплексі, впливи кожного з них змінюються залежно від конкретних обставин. Отже, ефективність державного регулювання доцільно відображувати у виваженій системі показників.

Також принциповою особливістю оцінювання ефективності державного регулювання є те, що надто складно точно вказати його кінцевий результат, оскільки досягнення бажаного ефекту пов'язане із високим ступенем невизначеності, а тому наслідок навіть однозначно орієнтованих державних заходів має ймовірний характер і не завжди може бути описаний єдиним показником. Тому розрахунок ефективності державно-управлінської діяльності може бути тільки багатоваріантним. Тому, на думку Цветкова, для більш чіткого визначення ефективності регулювання, потрібно або застосовувати методи виміру впливу різних факторів, або на їх основі вивести груповий критерій оцінки і застосовувати саме його [12].

Також варто зауважити, що виміряти можна, як правило, те, що досить легко виразити кількісно. Однак зо-

средження уваги тільки на цьому факторі призводить до небажаних результатів. По-перше, через те, що витрати легше виміряти, ніж вигоду, ефективність часто зводять до економії. По-друге, через те, що витрати на державне регулювання складніше визначити, ніж економічні витрати, часто не зважають на зовнішні фактори. За словами Ковтунової, наприклад, окремі підрозділи прагнуть поліпшити у своїй роботі співвідношення "вигоди/витрати", навіть якщо загальний ефект нижче за оптимальний [14].

Для уточнення змісту поняття "ефективність державного регулювання" доцільно звернути увагу й на деякі особливості результатів (ефектів) запровадження цієї діяльності, а також на специфіку витрат, пов'язаних з ними. Під "ефектом", "результатом" державного регулювання розуміють, насамперед, абсолютні показники його здійснення. Ефективність відповідної регуляторної діяльності характеризується передусім відносними показниками, вона зв'язана з ефектами через витрати ресурсів, необхідних для втілення відповідного процесу. Як такі зазвичай розглядають витрати на реалізацію необхідних заходів державної політики та адміністративні витрати, пов'язані із функціонуванням державного апарату.

У закордонній практиці вирізняють поняття "результат державного регулювання" як соціальний ефект від його проведення, здійснення державної програми, надання державних послуг тощо. У вітчизняній господарській практиці певним аналогом цього терміна є поняття "кінцевий результат (ефект) державного регулювання".

Безпосередні прямі результати державного регулювання — це всі (очікувані, неочікувані, заплановані, незаплановані) результати (ефекти) здійснення необхідних заходів у формі товарів та послуг, наданих державними установами, організаціями. Отже, досягнення кінцевих результатів є метою державного регулювання, а отримані безпосередні прямі результати — засобом, інструментом його реалізації.

Крім того, системний ефект розвитку економіки та її окремих елементів органічно містить і ніби "розчиняє" регулюючий ефект. Цю ефективність оцінюють якісно, тобто як співвідношення якості регулювання та витрат, пов'язаних з цією діяльністю.

Виокремлюють також групу характеристик процесу реалізації регулювального впливу держави та інші критерії його ефективності, такі як раціональність, дієвість тощо.

Тобто ефективність державного регулювання — відносне поняття, яке визначають шляхом порівняння, зіставлення багатьох характеристик. База порівняння, висновки, оцінки рівня ефективності мають багато в чому умовний характер, є здебільшого орієнтовними, відрізняються одне від одного залежно від бази порівняння, способу визначення витрат і результатів, наявності достовірної інформації [15].

У цьому контексті важлива роль у визначенні ефективності державно-управлінської діяльності належить різноманітним індикаторам, рейтингам, індексам її запровадження у певних сферах або напрямках. Відповідно до вищезазначеного, ефективність системи державного регулювання визначається її здатністю досягти поставленої мети за допомогою раціонально організованих дій її складових.

З позицій громадянського суспільства та концепції соціально орієнтованої економіки головним критерієм ефективності державного регулювання є найбільш повна відповідність діяльності держави інтересам суспільства, успішне здійснення тактичних і стратегічних економічних і соціальних цілей і завдань щодо розвитку суспільства, виведення економіки країни з кризового стану і перетворенню на розвинену державу.

На сьогоднішній день не визначено всеохоплюючої формули визначення ефективності в сфері регуляторної діяльності держави. Але це не виключає можливості визначити критерії ефективності управління для конкретних сфер суспільного життя. Йдеться про систему основних критеріїв [12, с. 68—69]. Більшість дослідників проблем державного регулювання визначає, що як основні

характеристики ефективності державного регулювання економіки доцільно розглядати: економічну, соціальну та соціально-економічну ефективність державного регулювання.

Економічна ефективність визначається через різні вартісні показники, що характеризують проміжні й кінцеві результати діяльності. Цей вид ефективності не відображає всієї специфіки відносин, які властиві певній діяльності, її критерій — мінімізація витрат чи максимізація результатів. Соціальна ефективність розглядається як результат впливу заходів економічного характеру на формування способу життя людини, її критерій — задоволення потреб соціального характеру відповідно до ресурсів, що спрямовані на досягнення цих цілей [14]. А соціально-економічна — це їх результуючий наслідок, свого роду синергійний результат регуляторної функції держави.

У той же час означені показники є досить узагальненими і, дійсно, характеризують сукупний суспільний результат державного регулювання. Проте саме вони є основою для визначення критеріїв державного регулювання окремих явищ, процесів та об'єктів у системі національного господарства. Крім того, якщо розглядати державне регулювання дискретно за окремими об'єктами регулювання, то можна також спостерігати певну центрованість критеріїв у групу соціальних (наприклад, при регулюванні соціальної сфери), економічних чи узагальнюючих або ж їх певну пропорційність (наприклад, податкове регулювання).

Варто також зауважити, що доцільно аналізувати критерії державного регулювання з точки зору як регулюючої, так і регульованої підсистем, можливості отримання якісної чи кількісної оцінки, прямої чи опосередкованої характеристики отриманого результату.

Таким чином, визначення критеріїв ефективності механізму державного регулювання, в т.ч. і лізингової діяльності, є досить складною задачею, оскільки, як вже зазначалось раніше, лізингова діяльність спрямована на поліпшення діяльності суб'єктів господарювання. Саме розвиток лізингових відносин надає змогу зазначеним суб'єктам досягти більшої ефективності своєї діяльності.

З одного боку, лізинг, як вже зазначалось вище, є одним з інструментів інвестування. Тому ефективність регулювання лізингової діяльності необхідно розглядати з точки зору збільшення обсягу операцій лізингу в загальному обсязі інвестицій і відповідно зростання внаслідок цього, інвестування в цілому. Саме аналіз критеріїв ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності (насамперед, капіталоутворювальних інвестицій) дає змогу визначити деякі критерії ефективності регулювання лізингової діяльності.

Чільне місце в структурі капіталоутворювальних інвестицій займають інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення), у тому числі витрати на нове будівництво, розширення, реконструкцію й технічне переоснащення діючих промислових, сільськогосподарських, транспортних, торговельних та інших підприємств, придбання машин, устаткування, інструментів, інвентарю тощо. Саме у забезпеченні капітальних вкладень важливе місце посідає лізинг.

Інвестиції відіграють важливу роль й на макрорівні, на якому вони необхідні, насамперед, для досягнення наступних цілей: розширення та розвиток виробництва; недопущення надмірного морального й фізичного зносу основних фондів; підвищення технічного рівня виробництва; підвищення якості й забезпечення конкурентоспроможності продукції і кожного підприємства; здійснення природоохоронних заходів; придбання цінних паперів та вкладення коштів у активи інших підприємств [16].

Стан інвестиційної діяльності в країні характеризує динаміка таких показників, як загальний обсяг інвестицій, частка інвестицій у ВВП, частка реальних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, загальний обсяг чистих інвестицій, частка реальних інвестицій, спрямованих в основний капітал, та ін.

Опосередковано, але досить об'єктивно, стан інвестиційної діяльності характеризують темпи зростання таких основних макроекономічних показників, як національний дохід, ВВП і ВНП, обсяг промислового вироб-

ництва, випуск окремих найважливіших видів промислової продукції, продуктивність суспільної праці та ін. [16—17].

Об'єктивність цих показників у оцінюванні інвестиційної діяльності пов'язана з тим, що їх зростання деякою мірою можливе без вкладання інвестицій. Ці самі показники характеризують ефективність застосування інвестицій. Якщо їхні темпи зростання випереджують темпи зростання інвестицій, то це явна ознака підвищення ефективності використання інвестицій і навпаки.

Виходячи з проведеного аналізу, автором було виділено групи критеріїв, які дозволяють визначити ефективність державного регулювання лізингової діяльності (табл. 2), а також здійснювати на цій основі удосконалення механізму державного регулювання лізингу.

Прямі критерії державного регулювання лізингової діяльності дозволяють визначити ефективність прямих, безпосередніх заходів регулюючого суб'єкта. Зазначені критерії переважно є якісними. Коротко ці критерії можна охарактеризувати наступним чином:

- міра досягнення встановлених у процесі дії механізму пріоритетів. За цим критерієм визначається, наскільки державою досягнуто цілі з галузевого розвитку та структурної перебудови економіки через використання лізингу. Показником за даним критерієм є ступінь виконання державних цільових програм, в яких лізинг закладений як інструмент досягнення цілей, а також виконання Програми розвитку лізингу в Україні;

- нормативно-правове забезпечення лізингу і його регулювання, його дієвість та відповідність. Цей критерій характеризує досконалість законодавчої бази регулювання лізингової діяльності, її повноти, прозорості, стабільності, відповідності законодавчих актів один одному тощо;

- доступність лізингових послуг зацікавленим особам визначає, наскільки доступним є лізингові послуги для різних суб'єктів господарювання (як постачальникам, так і лізингодавцям) незалежно від їхньої форми власності, розміру, територіального розміщення, сфери діяльності тощо;

- стабільність функціонування і використання інструментів державного регулювання лізингу. Цей критерій дозволяє визначити, наскільки стабільною є податкова, амортизаційна, антимонопольна політика, законодавча база тощо стосовно лізингової діяльності;

- баланс застосування методів прямого та опосередкованого впливу на лізингову діяльність відповідно до галузевих потреб. Визначає доцільність та достатність застосування тих чи інших інструментів державного регулювання в залежності від державних пріоритетів та потреб галузі;

- міра відповідності ринку лізингових послуг міжнародним стандартам. Цей критерій дає можливість визначити, наскільки стан лізингового ринку відповідає Міжнародним конвенціям з лізингу, а також характеризує розвиток міжнародного лізингу;

- ступінь залучення суб'єктів саморегулювання ринку лізингових послуг до процесу регулювання. Визначає, якою мірою суб'єкти ринкового регулювання мають вплив на розвиток лізингової діяльності;

- кваліфікація та достатність фахівців з питань лізингу у сфері лізингової діяльності та її регулюванні. Дозволяє визначити, чи достатня кількість фахівців на ринку лізингових послуг, які розуміють особливості та переваги лізингової діяльності (в тому числі серед постачальників основних засобів та лізингодержувачів);

- ступінь доступу до інформації щодо стану лізингової діяльності всіх зацікавлених сторін. За цим критерієм визначається стан статистичної інформації стосовно лізингової діяльності;

- суб'єктна підпорядкованість та функціональна структурованість системи органів регулювання лізингових відносин. Характеризує ефективність організаційної та функціональної структури інституцій, що здійснюють регулювання лізингової діяльності.

Опосередковані ж критерії дозволяють визначити кінцеву ефективність державного регулювання лізингу, яка буде досягнута за умов досягнення прямої ефектив-

ності. Ці критерії є переважно кількісними, тому якраз вони і дають нам найбільш повну інформацію щодо ефективності державного регулювання лізингової діяльності. Винятком є лише критерій "забезпечення оптимального розподілу вартості об'єкта лізингу та терміну дії лізингових договорів", який визначає стан та стабільність ринку лізингових послуг через аналіз договорів лізингу за терміном дії та вартістю об'єктів, що надаються в лізинг. Так, тенденція до збільшення терміну та вартості договорів лізингу свідчить про позитивні зрушення на лізинговому ринку, а відповідно і економіці в цілому.

Ці критерії за своєю суттю є економічними і лише опосередковано відображатимуть соціальну складову, а також виступають елементом показників соціально-економічної ефективності державного регулювання економіки.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день в умовах нагальної необхідності державної перебудови національного господарства, проведення виваженої активної структурної, інвестиційної та інноваційної політики уряд практично поза увагою залишає такий інструмент реалізації обраного напрямку реформ, як лізинг. Це призводить до невіршеності ключових проблем у структурі національного господарства, а також неналежного рівня розбудови важливого елемента інфраструктури — ринку лізингових послуг.

Вирішення цих проблем вимагає актуалізації питання удосконалення механізму державного регулювання лізингових відносин як на методологічному, так і на практичному рівнях. Дійсною основою його удосконалення можуть бути критерії оцінки ефективності державного регулювання лізингу. До таких слід відносити ті, що характеризують рівень державного регулювання, показники розвитку галузей, що працюють з активним застосуванням інструментів лізингу, а також самого ринку лізингових послуг, загальну інвестиційну активність національного господарства та ін. Вони у своїй сукупності здатні практично реалізувати основоположні принципи та функціональну спрямованість лізингу, регулюючи участь держави: цільова орієнтація регулювання на вирішення першочергових, нагальних проблем національної економіки (у даному випадку це залучення через лізинг інвестицій, для оновлення основних засобів підприємств національного господарства); методологічна, технологічна, організаційно-технічна досконалість регулювання; професіоналізм і компетентність фахівців, що безпосередньо забезпечують здійснення заходів з регулювання; рівень правової забезпеченості регулювання; ступінь матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення регулювання; рівень корумпованості апарату органів державної влади — суб'єктів регулювання тощо.

Література:

1. Амелін С. Сучасний інструментарій державного регулювання лізингової діяльності // Ефективна економіка [Електронний ресурс]: Електронне наукове фахове видання. — 2010. — №9. — Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=179>.

2. Барабаш Алла Григорівна. Правове регулювання лізингових відносин в Україні: дис. ... на здобут. ст. канд. юр. наук: 12.00.04 / Барабаш А.Г. — Донецьк, 2004. — 174 с.

3. Белоусова О.С. Лізинг як засіб державної підтримки розвитку промисловості України // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. — № 1 (35). — 520 с.

4. Бойко В.О. Державне регулювання розвитку ринку кредитних послуг в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. у-ння: спец. 25.00.02 "Механізм державного управління" / Бойко В.О.; Одес.

Таблиця 2. Критерії ефективності механізму державного регулювання лізингової діяльності

Критерії ефективності механізму державного регулювання лізингової діяльності	
Прямі	Опосередковані
<ul style="list-style-type: none"> • міра досягнення встановлених у процесі дії механізму пріоритетів; • нормативно-правове забезпечення лізингу і його регулювання, його дієвість та відповідність; • доступність лізингових послуг для зацікавлених осіб; • стабільність функціонування і використання інструментів державного регулювання лізингу; • баланс застосування методів прямого та опосередкованого впливу на лізингову діяльність відповідно до галузевих потреб; • міра відповідності ринку лізингових послуг міжнародним стандартам; • ступінь залучення суб'єктів саморегулювання ринку лізингових послуг до процесу регулювання; • кваліфікація та достатність фахівців з питань лізингу у сфері лізингової діяльності та її регулювання; • ступінь доступу до інформації щодо стану лізингової діяльності всіх зацікавлених сторін; • суб'єктна підпорядкованість та функціональна структурованість системи органів регулювання лізингових відносин. 	<ul style="list-style-type: none"> • ефективності цільового фінансування лізингової діяльності (% оновлених основних засобів за рахунок цільового фінансування); • частка лізингу в інвестиціях у основний капітал; • забезпечення оптимального розподілу вартості об'єкта лізингу та терміну дії лізингових договорів; • зростання обсягу лізингових угод; • витрати матеріальних, фінансових та інших ресурсів на формування та дію механізму, їх співставлення з досягнутим результатом; • частка у вартості державних інвестиційних проектів, що реалізуються шляхом застосування лізингу; • частка лізингу у ВВП країни

регіон ін.-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. — О., 2004. — 20 с.

5. Борисюк О.В. Вплив державного регулювання на розвиток лізингових відносин в Україні / О.В.Борисюк / Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. — 2008. — №7, Економічні науки. — С. 64—68.

6. Дані державного комітету статистики України щодо рівня зносу основних засобів за 2000—2009 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. — К.: НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с.

8. Дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України щодо галузевого попиту на лізингові послуги [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <http://www.dfp.gov.ua>

9. Дані щодо кількості укладених лізингових угод лізинговими компаніями України / За даними Українського об'єднання лізингодавців [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела: <http://www.leasing.org.ua>

10. Різник В.С. Цивільно-правове регулювання лізингу в Україні: дис. на здобут. ст. канд. юр. наук:12.00.03 / Різник Віталій Сергійович. — Київ, 2006. — 245 с.

11. Іваницька О.М. Державне регулювання розвитку фінансової інфраструктури: монографія / О.М.Іваницька. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 276 с.

12. Цвєтков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). — Х.: Видавництво "Право", 1996. — 164 с.

13. Іванишин В.В. Роль лізингу в забезпеченні сільськогосподарських підприємств засобами механізації. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 294 с.

14. Ковтунова О.М. Особливості оцінювання ефективності державних механізмів управління / О.М.Ковтунова // Науково-виробничий журнал "Держава та регіони" — Серія: державне управління. — 2009 р. — №2. — С. 91—94.

15. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. / В.Г. Бодров, О.М. Сафронова, Н.І.Балдич. — К.: Академвидав, 2010. — 520 с. — (Серія "Альма-матер").

16. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: підручник. / В.М. Гриньова, М.М.Новіков. — К.: Знання, 2008. — 398 с. — (Вища освіта ХХІ століття).

17. Шем'якіна Н.В. Лізинг як важлива складова інвестиційного механізму оновлення технічної бази виробництва / Н.В. Шем'якіна, А.А.Пономаренко // Журнал "Економіка Промисловості" — 2009. — № 47(4). — С. 150—158.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2011 р.